

Min tipoldefar var ”bare” husmand og daglejer.

(Af Ester Nørrelykke)

Når slægtsforskere skal fortælle om deres slægt har de ofte et spændende slægtsnavn, en slægtsgård hvor anerne har været knyttet til generationer, fremtrædende borger- eller præstefamilier. Mine aner i 1800 og 1900-tallet består af ”bare” husmænd med en lidt eller ingen jord. Er der overhovedet noget at berette om dem? Stedet er Vestjylland, den nordlige del af Ribe amt, Horne og de omkring-liggende sogne.

Min tipoldefar Peder Christian Thomsen var født 1793 i Agerbæk, Fåborg sogn. Forældrene var tjenestefolkene Thomas Pedersen og Dorothea Nielsdatter, som var blevet gift 3 måneder før. Faderen var ca. 40 og moderen 35 år. I løbet af de næste 14 år fik han 3 brødre og 3 søstre. Familien flyttede til Horne sogn, hvor Peder Christian blev konfirmeret. 1816 kom han ind som rekrut ved det Kongl. Sjællandske Skarpskytterkorps.

2 år senere nævnes han som overjæger. I 1825 opholdt han sig stadig i København, men var nu trådt tilbage som underjæger.

39 år gammel giftede han sig i Tistrup sogn, med sin 36-årige kusine Johanne Pedersdatter. I 1833 boede de på Galtho hede og her blev deres søn Niels Peder født.

Ved folketællingen 1834 var familien flyttet til en gård i Deigård i Horne sogn, hvor Peder Chr. benævnes som indsidder og daglejer.

Johanne fik kopper og døde i 1837. Peder Chr. måtte gå til fattigvæsenet og bede om understøttelse og penge til konens ligkiste og begravelse, samt han måtte tage et lån for at betale for sin søns ophold hos en 60-årig husmand og hans kone i Transbøl. Peder Chr. forpligtede sig til at tilbagebetale den midlertidige understøttelse og lånet af sin løn.

Peder Chr. giftede sig igen i 1838 med Anne Margrethe Nielsdr. Hun nedkom 3 måneder før vielsen med en datter, Johanne, som Peder Chr. var udlagt som far til. Hun bragte desuden 2 piger, Maren og Nicoline, på 5 og 2 år med forskellige fædre ind i ægteskabet.

Anne Margrethes far havde været husmand, men døde allerede da hun var 5 år, hvorefter hendes mor forblev enke og stod alene med en stor børneflokk.

Ved folketællingen 1840 boede Peder Chr. med sin familie i et hus i Transbøl. Han var husmand, daglejer og skoflikker. Familien bestod da af hans søn af 1. ægteskab, Anne Margrethes 2 piger samt fællesbarnet Johanne på 2 år. I samme hus boede Peder Chr.s søster, Kirsten, der var enke efter sognets distriktsbetjent (stodderkonge) med sine 2 børn.

I 1845 havde de fået endnu en datter, Dorthea Kirstine, og den næste, Marie Sophie, var i vente. Nu boede Peder Chr.s svigermoder, der var almisselem hos dem. Det kneb med at kunne forsørge familien og han måtte ty til fattigvæsenet og bede om hjælp. Grunden var hans kones vedholdende svaghed. Han fik løfte om 4 skp. rug. Igen i december 1845 fik han midlertidig hjælp med 4 skp. rug, samt en særk til svigermoderen. Fra 1846 var familien på Horne sogns fattigvæsens forsørgelsesplan med 4 skp. rug.

Familien blev i 1847 forøget med endnu et barn, en søn Thomas. Peder Chr. var syg så fattigvæsenet ydede ekstra 1 rd 2M samt 1 rd 12s til befordring af lægen. I 1850 måtte han have 1M 4s til en skudsmålboek til et af børnene. Samme år blev deres sidste barn født, en datter, Ellen Cathrine.

Peder Chr. blev syg og døde i november 1852. Fattigvæsenet bekostede hans begravelse med 1 M 8s. Anne Margrethe blev boende i huset. I 1860 tjente en separeret mand hos hende.

Ved folketællingen 1880 var hun flyttet til sin ældste datter og svigersøn og her døde hun i 1884.

Hvordan gik det børnene?

Drengen Niels Peder Stampe af Peder Christians 1. ægteskab blev konfirmeret i nabosognet Torstrup. Det har endnu ikke været muligt at følge ham videre.

Anne Margrethes 2 piger Maren Andersdr. og Nicoline Karen Malene Moesbøl. Maren blev gift med en husmand i Horne sogn. Nicoline druknede i en mergelgrav i Nr. Nebel hvor hun tjente. Efter forhøret at dømme, havde hun et heftigt sind, og da hun følte sig uretfærdig behandlet af sin husbond, begik hun selvmord ved drukning.

Johanne og Marie Sophie blev begge gift med husmænd på Frøstrup hede, Lunde sogn.

Thomas Christian blev gift med en gårdmandsenke. Han var husmand og daglejer i Øse sogn, mens konen lavede sorte potter.

Dorothea Kirstine forblev ugift. Hun boede en tid hos broderen Thomas Christian, hvor hun ernærede sig som væverske. Hun fik en datter som voksede op hos søsteren Maren.

Ellen Cathrine blev gift med en husmand på Varde mark.